

در بزرگداشت استاد از دست‌رفته، دکتر عبدالکریم وصال (۱۴۰۰-۱۳۱۲ خورشیدی)

فرید قاسملو الف*

تاریخ دریافت: اسفند ۱۴۰۰
تاریخ پذیرش: اسفند ۱۴۰۰

الف گروه حکمت - طب سنتی و طب دوران تمدن اسلام و ایران، فرهنگستان علوم پزشکی، تهران، ایران

دکتر عبدالکریم و عبدالعلی داشت و از میان آنان عبدالکریم ورود به جرگه پزشکی را برگزید. عبدالکریم، پس از پایان دوره آموزش دبستان در شیراز و آموزش متوسطه در تهران برای گذراندن دوره عالی آموزش رهسپار کشور آلمان شد. در سال ۱۳۳۶ از دانشگاه مونیخ درجه دکتری پزشکی گرفت. در کنار آن نیز، از یکی از دانشگاه‌های برلین درجه کارشناسی فیزیک را اخذ کرد. در ادامه در سال ۱۳۴۴ دوره تخصص رشته رادیولوژی را گذراند و با همین کوله‌بار از دانش به کشور بازگشت و در دانشگاه شیراز مشغول به کار شد. در سال ۱۳۵۵ درجه استادی دانشکده پزشکی دانشگاه شیراز را به دست آورد. در فاصله بازگشت به ایران در سال ۱۳۴۴ تا دوران پیروزی انقلاب اسلامی مدتی نیز در

دکتر عبدالکریم وصال، استاد برگزیده فرهنگستان علوم پزشکی در پی مدتی مبارزه با بیماری سرانجام در آخرین روز بهمن‌ماه سال ۱۴۰۰ خورشیدی چشم از جهان فرو بست و با مرگ خود دل گروه بزرگی از دوستان، ارادتمندان و شاگردان خود را به درد آورد.

استاد دکتر وصال در سال ۱۳۱۲ خورشیدی در شهر شیراز به دنیا آمد. پدرش، روحانی وصال شیرازی (زندگی ۱۲۵۷-۱۳۳۶ خورشیدی) نوه محمدشفیع شیرازی مشهور به وصال شیرازی شاعر، ادیب و خوشنویس مشهور شیراز در قرن سیزدهم قمری بود. براساس همین پیوستگی سببی به این شاعر مشهور، همگی افراد این خانواده نام خانوادگی «وصال» داشتند. روحانی وصال پنج فرزند به نام‌های ماه‌منیر، نورانی، عبدالرحیم،

دانشگاه جان هاپکینز ایالات متحده حضور داشت و استادیار بخش رادیولوژی دانشکده پزشکی این دانشگاه نیز بود. عبدالکریم وصال جامع جمیع اوصاف و دانش‌هایی بود که شخصیت «انسان وارسته» را تشکیل می‌دهند و این وارستگی در کلام، منش، رفتار و اخلاق ایشان به روشنی دیده می‌شد. طی سال‌های دهه ۸۰ خورشیدی حضور عبدالکریم وصال در گروه طب سنتی - طب اسلامی فرهنگستان (اکنون: گروه حکمت، طب سنتی و طب دوران تمدن اسلام و ایران) رونق و جلای خاصی به جلسات گروه می‌داد. گفتنی است که او در خردادماه ۱۳۷۱ خورشیدی به‌عنوان عضو پیوسته فرهنگستان علوم پزشکی برگزیده شده بود و ناظر به شخصیت چند بُعدی‌اش در جلسات گروه‌های مختلف فرهنگستان شرکت می‌کرد.

عبدالکریم وصال از جنبه‌های گوناگون در دانش پزشکی ایران تأثیر داشت. علاوه بر پرداختن به پزشکی روزمره، علاوه بر تربیت گروه زیادی دانش‌آموخته و علاوه بر مشاوره امین و پرده‌پوشی در زمینه‌های مختلف، او را از جمله نخستین مؤلفان کتاب تخصصی در زمینه دانش پزشکی هسته‌ای در ایران می‌توان به‌شمار آورد.

اما آنچه شخصیت علمی دکتر وصال را در این میان پرنقش می‌سازد، تعهد حرفه‌ای پزشکی (Medical professionalism) است، در مقام یک پزشک، آموزگار و انسان کامل بود که این خصیصه نیز در نخستین دیدارها، وقتی پرسشی از ایشان پرسیده می‌شد یا درباره موضوع خاصی بحث پیش می‌آمد، دیده می‌شد. از میان جنبه‌های گوناگون این تعهد حرفه‌ای، و به ویژه در دیدار و گفتگو با استاد در فضای بیرون بیمارستانی، آنچه استاد را برجسته می‌ساخت تعهد به دانش علمی و تعهد و مسئولیت حرفه‌ای ایشان بود، که از جمله در جلسات گروه طب سنتی - طب اسلامی فرهنگستان به چشم می‌آمد. این تعهد حرفه‌ای؛ همچنین، ناظر به آن جنبه از تعهد که به توزیع عادلانه منابع محدود اشاره دارد، در کوشش استاد دکتر عبدالکریم وصال در انتشار مجموعه‌ای از مجله‌های مهم و تأثیرگذار پزشکی کشور و از آن جمله آرشیو پزشکی ایران (AIM) که از سوی فرهنگستان علوم پزشکی منتشر می‌شود، متجلی گردیده است.

از سال ۱۳۷۳ خورشیدی همه‌ساله فرهنگستان علوم پزشکی اقدام به معرفی یک چهره برگزیده خود می‌نماید. دکتر عبدالکریم وصال در سال ۱۳۸۶ چهره برگزیده سال فرهنگستان علوم پزشکی گردید که این رویداد مدال درجه اول دانش جمهوری اسلامی ایران را برای ایشان به ارمغان آورد. بر همین اساس، مجموعه مقالات اهداشده به استاد دکتر وصال و با نام *مجموعه مقالات به مناسبت بزرگداشت استاد دکتر عبدالکریم وصال*، حاوی سیزده مقاله در موضوع‌های مختلف فرهنگی، پزشکی و تاریخی، جملگی اهداشده به ایشان از سوی فرهنگستان علوم پزشکی و در سال ۱۳۸۷ خورشیدی منتشر شد. در زمانه ما که عصر غلبه کمیت‌ها بر کیفیت‌ها است، اگر کارنامه استاد دکتر عبدالکریم وصال بر اساس عدد و یا رویکرد شمارش مقالات و کتاب‌های منتشر شده بررسی شود، بدون تردید یکی از ضعیف‌ترین نمره‌ها به استاد تعلق خواهد گرفت؛ اما سبب چیست که علیرغم این کارنامه کم‌شمار، استاد تا این حد در میان دوستان و آشنایان مورد اعتماد و مشورت بود و گرانقدر شناخته می‌شد؟ این نکته‌ای است که باید با چراغ گرد شهر و در روز روشن در پی آن بود. باشد که جوایزها به این نکته پی برده و آن را ملاکی برای سرنوشت علمی آینده خود سازند. زندگی و مرگ عبدالکریم وصال تجلی عینی این گفته جلال‌الدین بلخی است:

چون زین قفس برستی، در گلشن است مسکن
چون این صدف شکستی، چون گوهر است مردن
چون حق تو را بخواند سوی خودت کشاند
چون جنّت است رفتن، چون کوثر است مردن

گروه پدیدآور دایره‌المعارف پزشکی اسلام و ایران که در گروه حکمت - طب سنتی و طب دوران تمدن اسلام و ایران فرهنگستان علوم پزشکی در حال آماده‌سازی است به تواتر و در مبادی مختلف از مشاورت‌های ایشان بهره‌مند گشتند. از این رو، یادکرد استاد وظیفه آنان است. خدایش رحمت کند و جایش در بهشت برین باد.